

Вознюк О. Аналіз нейтрального статусу принципу походження всесвіту та його гуманітарна екстраполяція // Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення: зб. наук. праць / редкол. М. А. Козловець, Л. В. Горохова, О. В. Чаплінська [та ін.]. – Житомир: Видавничий центр ЖДУ імені Івана Франка, 2022. 192 с. – С. 43-46.

Олександр Вознюк,

доктор педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

АНАЛІЗ НЕЙТРАЛЬНОГО СТАТУСУ ПРИНЦИПУ ПОХОДЖЕННЯ ВСЕСВІТУ ТА ЙОГО ГУМАНІТАРНА ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ

Реальність як така уявляється нам, перш за все, у вигляді взаємодії – того першого, з чим стикається людина, що розглядає матерію, яка рухається. Справді, рух, що є невід'ємним атрибутом матерії, її глобальною універсалією, всеохоплюючою сутністю, є результатом взаємодії, яка у своєму найпростішому, а тому фундаментальному вигляді реалізується як біполярна суб'єкт-об'єктна категорія, що постає найбільш загальною моделлю дійсності, яка у найбільш повному і найпростішому вигляді моделює цю дійсність. Згідно з традиційною суб'єкт-об'єктною логікою, "взаємодія є кінцевою причиною речей" (О.Ф.Лосєв)

Таким чином, взаємодія передбачає об'єкти, які вступають у взаємодію, що призводить до їхньої зміни – розвитку, руху: об'єкти + взаємодія + зміна = принцип детермінізму як причинно-наслідкової залежності об'єктів, що взаємодіють і змінюються.

Для того, щоб об'єкти взаємодіяли, вони мають відрізнитися один від одного, тобто бути різними (і протилежними). У контексті появи об'єктів, що відрізняються один від одного та вступають у взаємодію, слід говорити про їх появу/походження з єдиного початку (Цілого), яке породжує ці об'єкти за допомогою розщеплення себе на ці протилежні один одному об'єкти. У зв'язку з

цим наведемо слова Гегеля, який писав: "щоб зрозуміти відношення взаємодії, ми не повинні залишати дві його сторони в безпосередній даності, а повинні... пізнати в них моменти третього, вищого, яке саме є поняття".

Чим же є це гегелівське "третє" у сфері взаємодії з погляду філософії? Третім моментом, яким опосередковується і визначається взаємодія двох кінцевих речей або сторін (частин), є інтегральні закономірності цілого. Взаємодія частин опосередкована самим цілим – третім моментом, або субстанцією, і в той же час є внутрішньою основою всіх його сторін (частин). Отже, "таємниця"... цього третього полягає в тому, що взаємодіючі сторони явищ або речей при всіх відмінностях між собою мають у той же час загальну основу – субстанцію, є лише різними модифікаціями однієї й тієї ж субстанції [1]. Тут субстанція може розумітися як *Ціле*, як єдність єдиного та множинного (О.Ф.Лосєв), розуміння якої передбачає поєднання раціонального (науково-природничого) і ірраціонального (релігійного) шляхів пізнання [2].

Зазначимо, що творіння Богом світу з "невидимого", "словом Божим" (Євр. 11: 3) "з ніщо" (2 Макк. 7: 26) за допомогою його дихотичного поділу на світло і темряву постає сучасною науковою моделлю походження світу. Фізичний вакуум породжує реальність (матерію) у вигляді розщеплення на дві протилежності – речовину (що має масу спокою і певну структуру) і поле (що не має маси спокою та структури). Цей висновок базується на науковому положенні, згідно з яким сутністю Всесвіту виступає фізичний вакуум (ефір древніх філософів, Ніщо, Нірвана, Пустота, Шунья та інші категорії релігійно-філософських доктрин), яке, будучи Ніщо, будучи єдністю полярних проявів матерії, породжує світ – "збуджений стан фізичного вакууму". Як вважає академік Г.І. Наан, народження Всесвіту є процесом розщеплення "Ніщо" на "Дещо" і "Антидещо" (надлишкову та дефіцитну сутності, "плюс" і "мінус"), що призводить до актуалізації всіх відомих фізичних феноменів. При цьому загальна ентропія Всесвіту залишається постійною та нульовою (С. Ллойд). Це Ніщо (фізичний вакуум, ефір) постає глибинним універсальним середовищем, яке містить у собі все і все у собі пов'язує. За таким умов стає зрозумілим

висновок великих філософів, які вважали, що наша реальність не має підстави для існування і не повинна існувати.

При цьому, як визнають деякі вчені та релігійні містики (див. книгу "Дао фізики" Ф. Капри), сам процес народження Всесвіту з Ніщо вимагає зовнішнього імпульсу (фактору), тобто наявності Абсолюту як трансцендентальної сутності – Зовнішнього Спостерігача, тобто Того, Хто знаходиться за межами Всесвіту і творить його з фізичного вакууму. До цього ж висновку можна дійти на основі квантового "парадоксу Спостерігач", виявленого в експериментах з інтерференції/дифракції елементарної частки. Як кажуть на Сході, "Бодхисаттва повинен перебувати у досконалому знанні, залишаючись у порожнечі, його досконале знання порожнє, а мудрість бачить через "порожнечу".

Аналіз свідомості у сфері сучасних теорій свідомості дозволяє зробити висновок, що її робота призводить до генерації Ніщо (як єдиного наукового механізму актуалізації в нашій психіці феномена ідеального, коли функціонування людського мозку виявляється "енергетично безкоштовним феноменом" – М.І. Кобозєв, І.З. Цехмістро [3]).

Цей процес можна порівняти зі словами Н.А. Бердяєва: "народження світла у пільмі, перехід від хаосу до космосу є виникненням нерівності буття в рівності небуття".

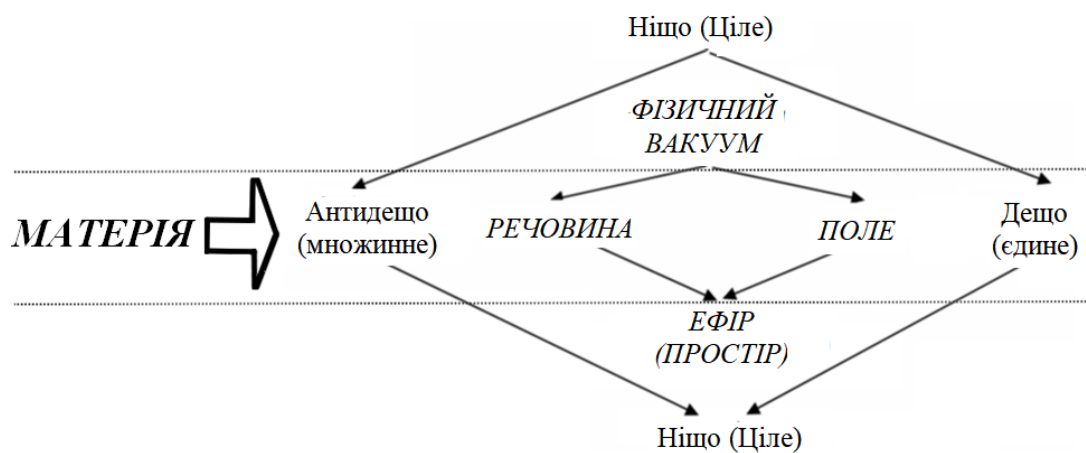

Рис. 1. Діалектична модель реальності

Якщо реальність розглядати разом із її породжувальним механізмом – чинником X, вона також виявляє тріадну диференціацію: внутрішній початок як творче джерело (фактор X, Абсолют), зовнішнє початок як результат творчості (власне реальність), межа між ними як інструмент творчості (фізичний вакуум: "перетворення причини у наслідок вимагає подолання порожньої точки простору – простору нуля – який причина має перетнути, щоб трансформуватися у наслідок". – Н.А. Козирєв). На Сході ця архітектоніка реалізується в метафорі реальності як *"єдності Жертви, Того, хто приносить жертву, і Місяця, де Жертва приноситься"*.

У зв'язку з цим відзначимо *релігійний концепт "теплохолодність"*. Розглянемо перший розділ Апокаліпсису, де Ісус Христос звертається до Ангелів семи Церков, при цьому констатує: 1) негативний, 2) позитивний аспект цих Церков, і 3) перспективу, яку має кожен, хто перемагає у лоні цих Церков. Із звернення до Ангела сьомої церкви: "Тому, що перемагає, дам сісти зі Мною на престолі Моєму, як і Я переміг і сів з Отцем Моїм на престолі Його". На цьому рівні реальності відбувається творіння Боже ("Але, як ти є теплим, а не гарячим і не холодним, то викину тебе з Моїх вуст", – говорить Господь) з нейтральної стихії – Ніщо (стан недиференційованої "теплохолодності").

Проведений аналіз дозволяє реабілітувати креативний принцип "теплохолодності", який у Християнській богословській традиції має негативну конотацію. Проте цей принцип виражає процес актуалізації реальності.

Принцип "теплохолодності" на рівні *конфліктології* та *політичної психології* означає позицію, яка здіймається над конфліктуючими сторонами (феномен посередництва, медіації як спосіб мирного вирішення міжнародних суперечок, у якому третя нейтральна сторона – посередник – медіатор – бере безпосередню участь у узгодженні позицій сторін і виробленні взаємоприйняттого рішення), що реалізує сутність "Істини як єдності протилежностей" (С.Б.Церетелі).

Література

1. Вознюк О.В. Всесвіт та його ноосферні прояви у вимірі науки, освіти та релігії // Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції / [редактор-упорядник: Т.В. Кулікова] Кременчук : Методичний кабінет, 2022. С. 299-307.

2. Вознюк О.В. Метод нелінійного прогнозування історичних подій // Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука: колективна монографія / За наук. ред. А. П. Самодрин. Київ–Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2022. Т. 2. С. 263-308.

3. Цехмістро І.З. Голістична філософія науки. Харків: АКТАС. 2003. 285 с.